

Vi har brug for dannelsen

Borgernes dannelse skal udvikles i uddannelserne

Dannelsen er sat under pres og er gennem de seneste årtier i højere og højere grad sat ud på et sidespor. Uddannelsernes indhold og mål er de senere år fastsat efter snævre og kortsigtede behov på arbejdsmarkedet, og uddannelse og undervisning er blevet indhegnet af målstyring. Konsekvensen er at uddannelserne har mistet deres samfundsmæssige og samfundsforberedende fokus. Øget styring gennem centralt fastsatte mål for læring og undervisning har ført til en maskinel input-output tænkning, der virker begrænsende for indhold og metoder i undervisningen.

Det er en bekymrende udvikling, der ikke kan undgå at sætte sine spor i de unge og voksne, som vi uddanner. Vores elever og kursister har brug for den dannelsesproces, det er, at lære at forholde sig til sig selv, at forholde sig kritisk, nysgerrigt og modigt til undervisningen, fællesskabet og omverdenen samt at blive aktive og myndige elever/kursister og borgere.

Uddannelsesforbundet mener, at:

- Dannelse skal sættes på den uddannelsespolitiske dagsorden
- Dannelse er svaret til fremtidens fællesskaber, samfund og arbejdsmarked
- Dannelse forudsætter fokus på og rum til dannelses- og læringsprocesser
- Lærernes professionelle faglighed er nøglen til dannelse

Dannelse skal sættes på den uddannelsespolitiske dagsorden

I Danmark har vi en lang tradition for at drøfte og udfolde, hvordan det enkelte menneske dannes og udvikles gennem uddannelse. Det er en uddannelses- og læringstradition, hvor vi som samfund og fællesskab udfolder ambitionerne for elever og kursisters faglige og personlige udvikling. De seneste årtier har været præget af en politisk agenda, hvor målstyring har været i højsædet, og hvor det har været vanskeligt at trænge igennem og værdisætte, når det kom til de dele af uddannelsessystem og uddannelsesforløb, der ikke kan måles på eller sættes tal på. Konsekvensen er en uambitiøs uddannelsespolitik.

Lejf Moos har påpeget, at uddannelsespolitikken siden 1980'erne har været præget af et stadig øget fokus på målstyring af vores uddannelser. Moos beskriver, hvordan målstyringen har stor betydning, når det kommer til de økonomiske rammer for uddannelserne, beskrivelsen af uddannelserne og ikke mindst den lokale styring og ledelse -

helt ind i undervisningslokalet. Derfor er dannelsesdiskussionen vigtig. Den er nemlig af afgørende betydning for undervisningens kvalitet og elever og kursisters faglighed og livsduelighed.

Uddannelsesforbundet vil dagsordensætte dannelse og i den sammenhæng se på begrænsningerne ved den hidtidige målstyring af uddannelser. Vi ønsker at deltage i den aktuelle dannelsesdiskussion og kvalificere, hvordan vi, også indenfor de gældende styringssystemer og styringsmekanismer, kan sikre plads til en forståelse og udfoldelse af dannelse.

Dannelse er svaret til fremtidens fællesskaber, samfund og arbejdsmarked

Vores børn, unge og voksne er vores mest dyrebare ressource. Vores velfærd, demokrati såvel som arbejdsmarked har brug for deltagende borgere. Unge og voksne der med nysgerrighed, mod og myndighed kan indgå i og være medskabende i fællesskaber. Borgere der i samfund og uddannelse kan træffe fagligt funderede valg samt løse problemstillinger og opgaver med afsæt i kreativitet, kritisk tænkning og gensidig respekt.

Lars Geer Hammershøj indkredser dannelse som en forholdelsesmåde; *"Idéen er ganske enkelt, at dannelse handler om måden, man forholder sig til sig selv, andre og verden på, og at dannelsesprocesser handler om, hvordan man ændrer sin måde at forholde sig på"*.

Thomas Aastrup Rømer kondenserer en tand mere, når han med få ord konstaterer, hvad dannelse overordnet handler om; *"Dannelse handler om forbindelsen mellem mennesket og verden"*.

Uddannelsesforbundets forståelse af dannelse tager afsæt i ovenstående formuleringer - at dannelse handler om en væren og ageren i verden, og at der er tale om foranderlige og dynamiske positioner, hvor selvsamme væren og ageren forandres over tid og på tværs af kontekst.

Samtidig må det enkelte individ ses som en del af noget større og som stående på skuldrene af tidligere generationers erfaringer og viden. Derfor må dannelse nødvendigvis tage afsæt i en historisk og samfundsmæssig bevidsthed.

Vi har som samfund brug for at fællesskaber er styrende for den enkeltes navigation og interaktion med sin omverden. Ansvarlighed, empati, tillid og gensidig respekt er nøgleord for vores demokratis sammenhængskraft. Menneskelige egenskaber, som kan øves og forfines gennem dannelsesprocesser.

Arbejdsmarkedet skriger på kompetente medarbejdere, der kan handle i en verden, hvor forandring er en forudsætning, der på en og samme tid er hastig og flygtig. Medarbejdere der kan forstå og løse komplekse opgaver og samarbejde på tværs af faglighed og funktioner. Det er kendsgerninger som forudsætter, at vi op igennem skole- og uddannelsessystem vægter og giver rum til at arbejde undersøgende, eksperimenterende og nysgerrigt. Der er

brug for mod, lyst, kreativitet og ikke mindst kritisk tænkning og selvstændig stillingtagen. Egenskaber og kompetencer, der mister betydning, hvis vi benævner dem, men ikke praktiserer dem. Vi skal derfor sikre os, at elever og kursister deltager i undervisning, hvor eksperimenter, fejlslutninger og mod er selvfølgeligheder i og uden for undervisningslokalet. Undervisning hvor der er rum for refleksion og kritisk stillingtagen.

Dannelse forudsætter fokus på og rum til dannelses- og læringsprocesser

Når undervisning og uddannelse sættes på tal og formel for nemmere at kunne sammenligne læringsresultater fra elev til elev, mellem hold og i sidste ende i forhold til forskellige nationer og deres globale konkurrenceevne, så kan man jo passende stille spørgsmål til, om det så alene sker af hensyn til et rationale om styrbarhed. Eller om der fortsat kan spores et hensyn til undervisningens kvalitet samt elever og kursisters læring og faglighed. Med andre ord; hvad blev der af de pædagogiske overvejelser og målsætninger?

I Uddannelsesforbundet mener vi, at standardisering og målstyring, som vi kender det i dag, er et problem. Den betingelsesløse styring efter centralt fastsatte mål har nemlig konsekvenser for uddannelsernes indhold og kvalitet, tilrettelæggelsen af undervisningen og for synet på eleverne og deres ageren og væren i verden.

Hvis vi vil et uddannelsessystem, der også rummer elevers og kursisters dannelse; deres mestring af egen tilværelse og deres evne til at deltage i og bidrage til samfund, arbejdsmarked og sociale fællesskaber. Da bør vi overveje hvilke muligheder og betingelser, vi som samfund giver for undervisningens indhold og tilrettelæggelse. I Uddannelsesforbundets optik bør fagligheden styrkes og nuanceres, via uddannelse og undervisning, som styrker *deltagelse, nysgerrighed, kreativitet, kritisk tænkning, selvstændig stillingtagen, empati, tillid, mod, lyst, gensidig respekt og ansvarlighed*. Vi bør sikre mulighed for en undervisningspraksis, der sætter elever og kursisters deltagelse i spil. Det vil ikke alene understøtte læring, men også elevers og kursisters demokratiske dannelse.

Vi kan med fordel revurdere måden, hvorpå vi styrer vores uddannelsessystem med et mål om, at Uddannelsessystemet sigter mod myndige borgere.

Lærernes professionelle faglighed er nøglen til dannelse

Lærerne har en nøgleposition, når det kommer til at sikre uddannelse og undervisning, der sætter skub i og understøtter dannelsesprocesser. Vi har som samfund ganske enkelt brug for lærernes ekspertise til at understøtte og udvikle dannelsen, når elevernes måde at forholde sig til verden på skal udfordres.

Ambitionen må derfor være at genetablere tilliden til lærernes pædagogiske og didaktiske beredskab. Det er lærerne, der i undervisningslokalet og i undervisningssituationen kan opfylde undervisningsmål, der omfatter de sociale positioner i fællesskabet, den enkeltes selvforståelse og selvstændig stillingtagen. Grundlæggende elementer, som vi i Uddannelsesforbundet mener er af afgørende betydning for kvaliteten af den uddannelse, vi som samfund investerer i. Vi vil med andre ord genetablere værdiforståelsen af at uddanne *hele* mennesker - som et mål i sig selv.

Lærerne udøver i dag deres profession indenfor et målstyringssystem, som giver vanskelige rammer for at udvikle egen praksis og håndværk som underviser. Det er en skam, når nu de selvsamme lærer har fagligheden og kompetencerne til at udvikle og kvalificerer undervisningen.

Vil vi som samfund have undervisningslokaler, elever og kursister som emmer af virkekrang, kreativitet, kritisk tænkning, nysgerrighed, samarbejde, eksperimenter og mod, så er det tid til at tænke nyt – og til at sætte lærernes ekspertise, faglighed og samarbejde i spil.

Uddannelsesforbundets videre arbejde med dannelse

Hovedbestyrelsen har besluttet, at der skal arbejdes videre med indholdet af dette politik papir. Hensigten er at udfolde og supplere politik papiret ved hjælp af bidrag fra medlemmerne.

Der har derfor været gennemført en række samtaler med lærer fra forbundets forskellige uddannelsesområder. Og der er gennemført fire medlemsmøder på tværs af uddannelsesområderne.

Bidragene fra medlemsmøder og samtaler med lærer vil blive brugt som afsæt til at operationalisere og udfolde politik papiret i et supplerende dokument.